

In memoriam Prof. RNDr. Karel Hůrka, DrSc. (2. června 1931 – 25. května 2004)

In memoriam Prof. RNDr. Karel Hůrka, DrSc. (born June 2, 1931, died May 25, 2004)

Karel Hůrka se narodil 2. června 1931 v Domažlicích, kde začal také navštěvovat obecnou školu. Tu dokončil v Plzni. Maturoval v roce 1950 na Baarově gymnáziu v Domažlicích. V témže roce byl přijat na přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy, kterou ukončil v roce 1954 a v roce 1955 se stal promováným biologem. Již při studiích, od roku 1953, nastoupil na katedru zoologie (dříve systematické zoologie) přírodovědecké fakulty jako asistent na poloviční úvazek, od roku 1954 potom na úvazek úplný. V letech 1954-1958 působil jako asistent, 1958-1977 jako odborný asistent, 1977-1991 jako docent a od roku 1991 jako profesor entomologie. V roce 1960 splnil podmínky pro udělení hodnosti kandidáta věd, titul doktor přírodních věd mu byl udělen v roce 1966. V roce 1989 splnil podmínky pro udělení hodnosti DrSc.

Během celoživotní vědecké a pedagogické kariéry na přírodovědecké fakultě UK se věnoval především ontogenetice, taxonomii a ekologii hmyzu, zejména modelové skupině střevlíkovitých (Carabidae) a hmyzím ektoparazitům netopýrů. Vychoval stovky zapálených entomologů, a to nejen na fakultě, ale i mezi amatéry Československé, dnes České, společnosti entomologické. V rámci početných pracovních a expedičních pobytů procestoval Balkánský a Iberský poloostrov, Libyi, Kavkaz, středoasijský Kazachstán, Turkmenistán, Uzbekistán, Tádžikistán a Kirgizii, okolí jezera Bajkal a Dálný východ. Studijní a přednáškové pobyty ho zavedly do Švédska, Německa (půlroční stáž na Humboldtově univerzitě v Berlíně), Francie, Rakouska a Ruska.

K. Hůrka byl vedoucím redaktorem mezinárodního vědeckého časopisu *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, členem redakční rady časopisu *Klapalekiana*, stálým členem Komitétu pro pořádání mezinárodních sympózií o entomofauně střední Evropy (SIEEC), dlouhodobým členem výboru Československé (České) společnosti entomologické (předseda, místopředseda) a předsedou její karabidologické sekce, místopředsedou České společnosti zoologické a členem Evropské asociace koleopterologů (European Assotiation of Coleopterology). Díky výše uvedeným skutečnostem byl v roce 2003 jmenován čestným členem České společnosti entomologické. V roce 1996 bylo rozšířené čtvrté číslo *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae* věnováno profesoru Karlu Hůrkovi k příležitosti jeho 65. narozenin.

Jan Farkač

Těžko se píše nekrolog na někoho, kdo se postupem času stal z učitele a staršího kolegy spolupracovníkem a troufám si říci i přítelem. Poprvé jsem se setkal s Karlem Hůrkou v roce 1963 jako student entomologie. Byl jsem jedním z jeho prvních diplomantů a posléze i jeho

prvním řádným aspirantem v letech 1968 až 1972. Už při prvních kontaktech během studentských exkurzí jsem poznal, že máme tak říkajíc stejnou „krevní skupinu“ a naše společná vášně pro entomologii nás velice sblížila. Na Karlovi Hůrkovi jsem si vážil nejen jeho vysokých odborných znalostí, ale i jeho skromnosti, fyzické zdatnosti, neobyčejného kulturního přehledu a jazykových znalostí. Naše konkrétní spolupráce začala už během mých studií společnou publikací o larvách rodu *Hoplia* a byl to právě on, kdo obrátil moji pozornost ke studiu larvální morfologie a bionomie brouků. Strávili jsme spolu nespočetné dny na terénních exkurzích na Šumavě, v Krušných horách, na Moravě, ve Slovenském krasu, Tatrách a Poloninách. Na všech těchto cestách byl vždy vynikajícím pedagogem a především bezvadným společníkem. Nezapomenutelné jsou večery po exkurzích strávené u piva či vína nekonečnými odbornými i všeobecnými diskuzemi proložené partičkami maryláše, ve kterém skutečně vynikal. Celé čtvrtstoletí jsme spolu chodili hrát rekreačně basketbal a to je sport, při kterém člověk spoluhráče pozná dokonale. Setkávali jsme se spolu v terénu i zcela neplánovaně a nečekaně, např. při novoročních výstupech na horu Blaník.

Během svého působení na Přírodovědecké fakultě založil celou školu larvální morfologie, které se běžně říká „Hůrkova škola“. Jsou to desítky absolventů, kteří vypracovali svoji diplomovou či dizertační práci na téma larvální morfologie a taxonomie různých skupin brouků, zvláště střevlíkovitých (Carabidae). Mnozí z nich zůstali tomuto oboru věrni a stali se z nich přední odborníci na tomto poli entomologie, a hlavně: jsou to entomologové terénní, kteří se nebojí vzít krosnu, entomologický vercajk a strávit několik dní mimo civilizaci.

Jsou okamžiky, kdy se člověku naráz vybaví i velice staré a zasuté vzpomínky. To se stalo i mně, když jsem se dozvěděl smutnou zprávu o předčasném a nečekaném skonu Karla Hůrky a v duchu jsem si rekapituloval všechny naše společné humorné i vážné zážitky. Těch prvních bylo samozřejmě daleko více, zvláště díky jeho povaze. Vzpomínám na nepříliš úspěšnou exkurzi s dalšími kolegy po jižním Slovensku, kdy nás od samého počátku pronásledovala nepřízeň počasí a služebního auta Západočeského muzea. Nakonec jsme auto tlačili ze Štúrova až do Nových Zámků, kde se konečně udělalo hezky. Dominantní jsou ovšem vzpomínky z cest do Slovenského krasu, kde jsme společně mnohokrát prolézali všechny možné i nemožné jeskyně, což bylo vzhledem k mojí tehdejší hmotnosti docela zábavné. Tehdy mne Karel Hůrka musel někdy doslova protlačovat úzkými prolézačkami a sífony a já jsem jen obdivoval jeho trpělivost. Vyvrcholilo to jednoho večera v obci Silica, kde jsme skončili zcela vyčerpaní a obalení bahnem v místní hospodě. Ani vrchní ani nikdo z hostů nemluvil jinak než

Karel Hůrka v době studií s Miroslavem Kunstem (vlevo) před budovou Přírodovědecké fakulty v Praze.

Karel Hůrka as a student with Miroslav Kunst (left) in front of the Faculty of Sciences, Prague.

maďarsky a naše společné znalosti tohoto jazyka se omezovaly pouze na zdvořilostní fráze, názvy obchodů a jména základních potravin. Takže pivo jsme si objednali bez potíží, ale pak přišla dosti překerní situace. Když místní štamgasti viděli dva bahnem pokryté podivíny s ruksaky a horolezeckým lanem, považovali nás samozřejmě za speleology. V té době byla v těsném sousedství Silice naměřena největší hloubka v republice v propasti Barazdaláš a to bylo také jediné slovo, kterému jsme rozuměli. Domnívali jsme se, že se nám chtějí pochlubit její těsnou blízkostí a tak jsme odpověděli „Igen“, jako že to víme. V tu ránu hospoda ztichla v posvátné účtě nad přemožiteli nehlubší propasti a pak jsme zažili něco, čemu jsme později říkali „gin storm“. Od výčepního pultu putovala jedna borovička za druhou až do úplného vyčerpání zásob, a to snad v Silici ještě nikdo nepamatoval. Následoval noční přesun podle azimutu do základního tábora v Domici, ale na ten se už moc nepamatuji.

Celá kniha by se dala napsat o terénních cestách s Karlem Hůrkou, a to se zcela úmyslně nezmiňuji o jeho vědecké a pedagogické práci; to je cílem první části tohoto nekrologu.

Jsou lidé, po jejichž odchodu si na ně sotvakdo vzpomene. To ovšem není případ Karla Hůrky; i když čas pohřbí leckterou vzpomínku, vzpomínky na něj jsou natolik hluboké, že nemohou vymizet z paměti nikoho, kdo ho trochu důvěrněji poznal.

Svatopluk Bílý

BIOGRAFIE A BIBLIOGRAFIE DO ROKU 1996 BIOGRAPHY AND BIBLIOGRAPHY TO 1996

SMETANA A. & BÍLÝ S. 1996: Professor Karel Hůrka 65 years old. *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, 60: 283-285.

KRÁL D. 1996: Bibliography of zoological publications by Karel Hůrka. *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, 60: 285-292.

BIBLIOGRAFIE ZOOLOGICKÝCH PUBLIKACÍ KARLA HŮRKY – DODATEK BIBLIOGRAPHY OF ZOOLOGICAL PUBLICATION BY KAREL HŮRKA – APPENDIX

Karel Hůrka publikoval od roku 1952 do roku 1996 celkem 117 vědeckých prací (včetně krátkých sdělení a abstraktů z konferencí), napsal 27 knih nebo jejich částí, 1 učebnici, 7 popularizačních článků, 8 jubileí a nekrologů a 16 knižních recenzí (Král 1996). V následujícím přehledu je dodatek jeho zoologických publikací od roku 1997 do roku 2004.

Karel Hůrka published since 1952 by the year 1996 117 scientific papers (including short notes and abstracts from congresses), 27 books (books chapters), 1 textbook, 7 popularizing papers, 8 anniversaries and obituaries and 16 book reviews (Král 1996). In the next view is addition of his zoological publication since 1997 by the year 2004.

Vědecké práce – Scientific papers

HŮRKA K. 1997: New data on taxonomy and distribution of Palaearctic, Oriental and Neotropical Ischnopsyllidae (Siphonaptera), Nycteribiidae and Streblidae (Diptera). *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, 61: 23-33.

BEZDĚK A., HŮRKA K. & ZELENÝ J. 1997: Společenstva střevlíkovitých brouků (Coleoptera: Carabidae) a síťokřídých (Neuroptera) mokřadu Černíš. Assemblages of ground beetles (Coleoptera: Carabidae) and lacewings (Neuroptera) of the Černíš wetland. *Sborník Jihočeského Muzea v Českých Budějovicích, Přírodní Vědy*, 37: 53-61 (in Czech, English summary).

- HŮRKA K. 1997: The status of *Tetraplatypus* (Coleoptera: Carabidae: Stenolophina) and larval description of *Bradycellus ruficollis* and *B. verbasci*. *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, 61: 191-197.
- HŮRKA K. 1998: Larval taxonomy, development and diet of *Amara* (*Amara*) *famelica*, *A. (A.) littorea* and *A. (A.) proxima* (Coleoptera: Carabidae: Amarina). *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, 62: 105-113.
- HŮRKA K. 1999: Eizahne als phylogenetisch auswertbares Larval-Merkmal in der Käferfamilie Carabidae (Coleoptera). *Entomologische Nachrichten und Berichte*, 43: 169-176.
- HŮRKA K. & RŮŽIČKOVÁ A. 1999: Classification of the *Amara* (*Amara*) *communis* species aggregate based on the egg and larval stage characters (Coleoptera: Carabidae: Amarina). *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, 63: 451-461.
- HŮRKA K. & ŘEZÁČ M. 2000: *Metajapyx braueri* (Hexapoda: Japygina: Japygidae) in Prague, Bohemia. *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, 64: 399-401.
- HŮRKA K. 2001: Larva of *Amara misella*, breeding type and suprageneric classification of the species (Coleoptera: Carabidae: Amarina). *Russian Entomological Journal*, 10: 261-264.
- HŮRKA K. 2001: *Zuphium orszuliki* sp. n. from Iran, and redescription of *Z. hungaricum* and *Z. ponticum* (Coleoptera: Carabidae: Zuphiini). *Folia Heyrovskyana*, 9: 67-72.
- HŮRKA K. & JAROŠÍK V. 2001: Development, breeding type and diet of members of the *Amara communis* species aggregate (Coleoptera: Carabidae). *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, 65: 17-23.
- HŮRKA K. 2002: First instar larva of *Xenion ignitum* (Coleoptera: Carabidae: Pterostichini) and the phylogenetic relationships of the genus. *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, 66: 31-36.
- HŮRKA K. & PAPOUŠEK Z. 2002: *Harpalus* larvae (Coleoptera: Carabidae: Harpalina): description of several species and taxonomic remarks. *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, 66: 99-119.
- HŮRKA K. & JAROŠÍK V. 2003: Larval omnivory in *Amara aenea* (Coleoptera: Carabidae). *European Journal of Entomology*, 100: 329-335.
- PAPOUŠEK Z. & HŮRKA K. 2003: Taxonomic status of *Acardystus* (Coleoptera: Carabidae: Harpalina) and description of the larva of *Harpalus* (*Acardystus*) *flavescens*. *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, 67: 225-231.

Knihy (části knih) – Book (books chapters)

- HŮRKA K. 1998: *Family Nycteribiidae*, pp. 829-838. In: PAPP L. & DARVAS B. (eds.): *Contributions to a manual of Palaearctic Diptera (with special reference to flies of economic importance). Volume 3: higher Brachycera*. Science Herald, Budapest, 880 pp.
- HŮRKA K. 1998: *Family Streblidae*, pp. 839-848. In: PAPP L. & DARVAS B. (eds.): *Contributions to a manual of Palaearctic Diptera (with special reference to flies of economic importance). Volume 3: higher Brachycera*. Science Herald, Budapest, 880 pp.
- HŮRKA K. 2003: *Trachypachyidae*, pp. 33. In: LÖBL I. & SMETANA A. (eds.): *The Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 1*. Apollo Books, Stenstrup, 819 pp.
- HŮRKA K. 2003: *Omophroninae*, pp. 207-208. In: LÖBL I. & SMETANA A. (eds.): *The Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 1*. Apollo Books, Stenstrup, 819 pp.
- HŮRKA K. 2003: *Psydrinae*, pp. 346. In: LÖBL I. & SMETANA A. (eds.): *The Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 1*. Apollo Books, Stenstrup, 819 pp.
- HŮRKA K. 2003: *Graphipterini*, pp. 359-360. In: LÖBL I. & SMETANA A. (eds.): *The Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 1*. Apollo Books, Stenstrup, 819 pp.
- HŮRKA K. 2003: *Helluonini*, pp. 407. In: LÖBL I. & SMETANA A. (eds.): *The Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 1*. Apollo Books, Stenstrup, 819 pp.
- HŮRKA K. 2003: *Hexagoniini*, pp. 407. In: LÖBL I. & SMETANA A. (eds.): *The Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 1*. Apollo Books, Stenstrup, 819 pp.
- FARKAČ J. & HŮRKA K. 2003: Střevlíkovití. Hodnocení biotopů na základě zjištění prevalence indikačně významných druhů brouků čeledi střevlíkovitých (Coleoptera: Carabidae), pp. 264-277. In: SEJÁK J. & DEJMAL I. (eds.) 2003: *Hodnocení a oceňování biotopů České republiky*. Český ekologický ústav, Praha, 428 pp (in Czech).
- ROZSPAL S., DOŠKAŘ J., FRYNTA D., HOMOLA J., HORÁČEK I., HŮRKA K., KALINA T., KUBISTA V., KVAČEK Z., LINC R., LOSOS B., MAZURA I., MLADÁ J., MLADÝ F., NEDVÍDEK J., NOVOTNÝ I., PAVLOVÁ L., PÍKÁLEK P., PRÁŠIL K., PSOTA V., ROČEK Z., SLAVÍKOVÁ J., SLAVÍKOVÁ Z., SMRŽ J., ŠAŠEK V., ŠEBÁNEK J., ŠMARD A., ŠTYS P. & ZRZAVÝ J. 2003: *Nový přehled biologie*. Scientia, Praha, 797 pp (in Czech).

Jubilea a nekrology – Anniversaries and obituaries

- HŮRKA K. & FARKAČ J. 1999: In memoriam RNC. Karel Kult (*27.1.1917, †25.5.1998). In memoriam RNC Karel Kult (born January 27, 1917, died May 25, 1998). *Klapalekiana*, 35: 91-94 (in Czech and English).
- HŮRKA K., HONĚK A. & KRÁL D. 2001: In celebration of Ivo Hodek's seventieth year. *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, 65: 153-162.

Jan Farkač

Karel Hůrka was born on June 2, 1931 in Domažlice, where he also started to attend the primary school. He graduated from high school in Domažlice in 1950. That year, he was admitted for studies at the Faculty of Sciences, Charles University. He took his university degree in 1955. As early as in the course of his studies, since 1953, he started his work at the Department of Zoology (that former Department of Systematic Zoology) of the Natural Faculty (part-time job). Since 1954, he became a full-time staff member of the faculty. He was stepwise in positions of a lector (1954 to 1958), assistant professor (1958 to 1977), associate professor (1977 to 1991) and full professor (from 1991). In 1960, he fulfilled conditions for gaining his CSc degree and in 1966, he gained the RNDr degree. In 1989, he took his degree of DrSc.

In the course of his scientific and pedagogic career at the Faculty of Natural Sciences of the Charles University, he was mainly interested in ontogenetics, taxonomy and ecology of insects, particularly in a model group of Carabidae and in ectoparasites of bats. He educated hundreds of enthusiastic entomologists, not only at the faculty, but also among amateurs of the former Czechoslovak Entomological Society and currently existing Czech Entomological Society. In the course of his numerous expeditions, he traveled through the Balkan Peninsula, Iberian Peninsula, Libya, Caucasus, Asian part of Kazakhstan, Turkmenistan, Uzbekistan, Tadzhikistan, Kirgizia, Baikal and Far East. He experienced research stays in Sweden, Germany (a half-year affiliation at the Humboldt University in Berlin), France, Austria and Russia.

K. Hůrka was the editor-in-chief of the international scientific journal *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae*, a member of the editorial board of the journal *Klapalekiana*, a permanent member of the Committee arranging international symposia on the entomofauna of central Europe (SIEEC), a long-term member of the Committee of the Czechoslovak (Czech) Entomological Society (chairman, vice-chairman) and chairman of its carabidological section, vice-chairman of the Czech Zoological Society and member of the European Association of Coleopterology. In 2003, he was chosen as honorary member of the Czech Entomological Society. In 1996, a special fourth issue of the journal *Acta Societatis Zoologicae Bohemicae* was devoted to professor Karel Hůrka on the occasion of his 65th birthday.

Jan Farkač

It is difficult to write an obituary of someone, whose original status of a teacher and senior colleague gradually changed over the years to a coworker, and I dare to say, to a friend. I met Karel Hůrka for the first time in 1963 as a student in entomology. I was one of his first graduate students and eventually his first full time aspirant during 1968-1972. Even during

our first interactions while taking part in student excursions, I recognized that we share “the blood group” and our mutual passion for entomology drew us close together. I valued very highly not only Hůrka’s tremendous professional knowledge, but also his modesty, physical fitness, his impressive cultural overview and knowledge of languages. Our cooperation had already started during my student years in our joint publication dealing with the larvae of the genus *Hoplia*. It was Hůrka who directed my attention to the study of morphology and bionomics of immature stages of beetles. Innumerable days were spent together during joint field work in the Šumava mountains, the Krušné Hory mountains, in Moravia, in Slovenský Kras, and in the Tatra and Poloniny mountains. During all these excursions Hůrka was always an excellent teacher, and above all an admirable companion. Unforgettable were the evenings after the field work, spent drinking beer or wine, mixed with everlasting discussions touching professional and general topics, and with sessions of *maryáš* (a card game) of which he was a master. For almost a quarter of a century we played basketball together, a game during which one learns to know the nature of a teammate quite closely. We used to meet in the field even quite unexpectedly, e.g. at such events like the New Year’s ascents of Mount Blaník.

During his tenure at the Faculty of Natural Sciences of the Charles University, Hůrka founded a distinctive school of larval morphology that was, and still is, commonly known as “Hůrka’s School”. Dozens of graduates of the Faculty defended their diploma or PhD theses, based on larval morphology, as well as on the taxonomy of various groups of beetles, particularly the ground beetles (Carabidae). Many of them stayed faithful to this speciality and eventually became the foremost specialists in this field of entomology, and, most importantly, they also became field entomologists, who were not afraid to lift a heavy backpack, loaded with entomological “accoutrements” and spend a few days outside civilization.

There are some moments in everyone’s life that tend to suddenly bring very old memories to the surface, which lay buried deeply in one’s mind. The news about the premature and unexpected death of Karel Hůrka was such a catalytic moment for me and I caught myself recapitulating in my mind all our shared humorous or serious events. The former ones were naturally more common thanks to Hůrka’s nature. I recall one not so successful excursion through southern Slovakia, shared with several colleagues. It was plagued from the very beginning by the uncooperative weather and the temperamental departmental car of the Westbohemian Museum. We ended up pushing the car from Štúrovo all the way to Nové Zámky, where the weather finally turned quite nice. However, the memories of the explorations in Slovenský Kras are definitely dominant. We were roaming through all accessible, as well as impossible caves, which was rather entertaining, considering my rather voluminous body form at that time. He sometimes had to push me literally through narrow passages and siphons and I could only silently admire his patience. It culminated one evening in the village of Silica, where we ended up in the local pub entirely exhausted and covered in mud. Neither the patrons nor the waiter spoke any language but Hungarian, and our combined knowledge of that language included only formal phrases, names of stores and names of basic foods. So we succeeded easily in ordering beer, but after that the situation became critical. When the regulars saw two strange characters covered in mud, with backpacks and mountaineering rope, they naturally took us for speleologists. Around that time the deepest drop in the republic was measured in the Barazdalas abyss in the close vicinity of Silica, and Barazdalas was just about the only word everybody in the pub understood. When the patrons mentioned the word, we

thought that they were proud that this abyss was in the close vicinity of their village, so we answered “Igen”, trying to say that we know about it. For a moment everything went silent in the entire pub in holy admiration of the two conquerors of the deepest abyss and what followed after the initial shock was referred to subsequently as a “gin storm”. There was a continuous flow of shooters of gin from the bar, until the entire supply was exhausted, which was apparently something unheard of previously. The azimuthal night hike to the base camp in Domica that followed, for some reasons escaped my memory.

It would be easy to write an entire book about the field work with Karel Hůrka, as well as about his scientific and pedagogic work, which I omit, since it is the subject of the first part of this obituary. There are people who are hardly ever remembered by anybody after they depart. This, of course, is not the case with Karel Hůrka. Time may obscure or even bury some of the events, but the treasured memories of Karel Hůrka will stay forever in the minds of those who were lucky enough to know him more closely.

Svatopluk Bílý